

Photomonitoring of the animal life of the Verkhovyna National Nature Park

Yaroslav Zelenchuk

Head of scientific department of NPP "Verkhovinsky"

Abstract.

The article highlights the biodiversity of the animal world of Verkhovyna NPP, which is an important part of our planet. Inventorized the number of species of mammals, birds, reptiles, amphibians, fish, roundworms and ring worms. It also highlights the importance of research work on the territory of the Verkhovyna NPP and the development of scientifically grounded conservation recommendations for the conservation and reproduction of valuable natural systems.

Фотомоніторинг тваринного світу Національного природного парку «Верховинський»

Ярослав Зеленчук

Начальник наукового відділу

НПП «Верховинський»

Анотація

У статті висвітлено біорізноманіття тваринного світу НПП «Верховинський», які є важливою складовою нашої планети. Проінвентаризовано кількість видів ссавців, птахів, плазунів, земноводних, риб, круглоротих та кільчастих червів. А також висвітлено важливість науково-дослідної роботи на території НПП «Верховинський» та розробку науково обґрунтованих природоохоронних рекомендацій для збереження та відтворення цінних природних комплексів.

Національний природний парк «Верховинський» розташований у Чивчино-Гринявських горах (верхів'я Білого і Чорного Черемосів) - це найбільш віддалена і важкодоступна частина Українських Карпат, і саме тут ще збереглися цінні з ботаніко - географічної і фітоісторичної точки зору острівні осередки корінних смерекових фітоценозів реліктового характеру. Загальна площа НПП «Верховинський» становить 12022,9 га. Покрита лісом територія займає 94 % — 11301,5 га, серед яких 2471,6 га смерекові праліси, що становить 21% території Парку.

За фізико-географічним районуванням переважна більшість території Парку знаходиться в межах Рахівсько-Чивчинської, а четверта частина - Полонинсько-Черногірської областей Українських Карпат.

Відповідно до зоогеографічного районування, територія Національного природного парку «Верховинський» знаходиться в межах Карпатського гірського зоогеографічного Центрально-Європейського округу країни Карпати Українські та є складовою частиною Західно-Європейської провінції Бореально-Європейської під області Палеарктичної області. Тваринний світ НПП «Верховинський» складається з гірськолісового та полонинського ландшафтно-фауністичного комплексів. Серед них виділяються ділянки: Чивчинська та Пневська.

Оскільки територія НПП «Верховинський» віддалена та важкодоступна, то зазнає мінімального антропогенного впливу, внаслідок чого збереглася унікальність видового рослинного покриву та фауністичного біорізноманіття. Фауністичні дослідження території Парку є вкрай важливими для наукового світу, адже являються «білою плямою» на території Карпат.

Безпомилково можна стверджувати, що видовий склад наземних хребетних тварин НПП «Верховинський» належить до гірського фауністичного комплексу, тут наявні представники бореальних, тайгових і мішаних лісів Західної Європи. Найхарактернішими є саламандра плямиста, тритон карпатський, тритон альпійський, кумка гірська, глухар, рябчик, жовна чорна, шишкар ялиновий, білка карпатська, ведмідь бурий та деякі інші. Необхідно зауважити, що на дану територію нечасто заходять тварини, характерні для фауністичного комплексу передгірної зони і вже зовсім рідко можна виявити види типові для степової рівнини: 1000 і більше м.н.р.м. даються взнаки.

З іншого боку в цій місцевості наявні фауністичні елементи, характерні лише для верхньої смуги криволісся, які навіть в період кочівель не спускають нижче як 800-1000 м.н.р.м., як наприклад дрізд гірський.

Цінність та унікальність НПП «Верховинський» підтверджується такими факторами: перш за все, тут мешкають види, характерні саме для середньо-високогірної зони, які ніде більше на Україні не зустрічаються, по-друге, тут є достатні площі, придатні для нормального проживання тварин, що зустрічаються у субальпійському поясі, по-третє виявлені рідкісні тварини занесені до Червоної книги України та інших міжнародних охоронних списків, а також більш чисельні, але чітко локалізовані.

Великі ссавці мають неабияке значення в функціонуванні наземних біоценозів. В абсолютно дикому стані на території Парку характерні: олень благородний (*Cervus elaphus*), козуля європейська (*Capreolus capreolus*), кабан дикий (*Sus scrofa*), бурий ведмідь (*Ursus arctos*), рись (*Felis lynx*), вовк (*Canis lupus*), кіт лісовий (*Felis silvestris*), горностаї (*Mustela erminea*), норка європейська (*Mustela lutreola*).

Пташиний світ багатий на такі рідкісні представники як: беркут (*Aquila chrysaetos*), сапсан (*Falco peregrinus*), підорлик малий (*Aquila pomarina*), боривітер звичайний (*Falco tinnunculus*), осоїд (*Pernis apivorus*), змієїд (*Circaetus gallicus*), тетерук (*Lururus tetrix*) та багато інших.

В холодних гірських потоках водиться форель струмкова, також червонокнижні види лосось дунайський, минь річковий, морена звичайна та дунайсько-дністровська, встановлено також наявність п'явки медичної (*Hirudo medicinalis* L.) та черв'яка дошового (*Lumbricus tertstris* L.). Також зустрічається мінога карпатська (*Eudontomyzon danfordi*).

Фауна безхребетних багата та різноманітна, серед яких можна відмітити: жук-олень (*Lucanus cervus*), розалія альпійська (*Rosalia alpina*), майка фіолетова (*Meloe violaceus*); веснянка велика (*Perla maxima*); дозорець-імператор (*Anax imperator*), красуня діва (*Calopteryx virgo*); кутокрильниця-альбум (*Polygonia c-album*), махаон (*Papilio machaon*), райдужниця велика (*Apatura iris*), чорнушка манто (*Erebia manto*), пеструшка таволгова (*Neptis rivularis*), жалібниця (*Nymphalis antiopa*), адмірал (*Vanessa atalanta*) та інші.

За матеріалами інвентеризації Парку був складений список фауни, який включає: 48 видів ссавців, 122 – птахів, 6 – плазунів, 11 – земноводних, 16 – риб, 1 – круглоротих, 2 – кільчастих червів. Види тварин, що потребують особливої охорони, які занесені до Міжнародних червоних списків та ЧКУ, із всього описаних 203 видів хребетних тварин та 5 видів класу п'явки, 152– занесені до червоних списків світу та України, із них 8 видів до Червоного списку МСОП, 10 видів до ЄЧС, 26 видів до Вашингтонської конвенції, 170 видів до Бернської конвенції, 43 види до Боннської конвенції, 50 види до Червоної книги України та 97 видів, які оберігаються регіональними Червоними списками України.

Важливим аспектом науково-дослідної роботи на територіях природо-заповідного фонду є інвентаризація біорізноманіття та розробка науково обґрунтованих природоохоронних рекомендацій для збереження та відтворення цінних природних комплексів. Одним із аспектів інвентаризації є дослідження видового та популяційного складу великих ссавців, для моніторингу за їх переміщенням у часі та просторі.

Координацію таких наукових досліджень, які здійснюються під егідою та за фінансування Дунайсько-Карпатської програми WWF у

рамках міжнародних проектів «Відкриті кордони для ведмедів у Румунських та Українських Карпатах» і «Сприяння відповідальному веденню лісового господарства для невиснажливого розвитку в Українських Карпатах» на території Верховинщини, здійснює кандидат біологічних наук, науковий співробітник відділу екосистемології Інститут екології Карпат Національної академії наук України – Тарас Башта. Для цих наукових досліджень Національному природному парку «Верховинський» надані спеціальні технічні засоби – «фото пастки» для аудіо, відео та фото фіксації місцевої фауни. За допомогою установлених у різних природних біотопах «фото пасток» отримано дуже цікаві фотографії представників тваринного світу особливо в нічний період.

Крім того дуже цікавими та малодослідженими на території Карпат є так звані «міжвидові конфлікти» фіксування яких є досить важкими.

Працівники наукового відділу та природо-охоронних, науково-дослідних відділень встановлюють «фото пастки» в місцях концентрації парнокопитних, на лісових стежках та міграційних коридорах диких тварин, узліссях та біополянах. Такою мережею фото фіксації покрита майже вся найцікавіша у фауністичному плані територія Національного природного парку «Верховинський». Для дослідження впливу біотехнічних заходів для тварин «фото пастки» установлюються біля стаціонарних годівниць та солонців. Все це потребує багато часу та фізичного здоров'я через віддаленість і важко доступність території, потребі систематичної заміни елементів живлення та карт пам'яті, переустановлення фото пасток на інші місця і т.п.

Крім цього фото фіксація тваринного світу працівниками наукового відділу та природо-охоронних, науково-дослідних відділень, які забезпеченні фотоапаратами, дозволяє співставити інформацію щодо популяційного складу тварин, що в свою чергу дає змогу не допустити повторної фіксації під час проведення обліків фауни по першому та останньому снігу на території Парку.

Всі отримані матеріали, опрацьовуються науковцями Парку і використовуються під час розробок природоохоронних рекомендацій для їх подальшого втілення в час коли антропогенний тиск досягнув критичної межі: знеліснення, браконьєрство, промислове забруднення, інтенсифікація сільського господарства, розвиток туризму, розширення транспортної мережі які вкрай негативно впливають на біорізноманіття Українських Карпат.

1. Антропогенні зміни в лісах українських Карпат і їх наслідки / О.В Максимець, С.А Генсірук, Лісівнича академія наук України.- М., 2004. – 147с.- № 3.
2. Бондаренко В. Д. Звірі наших лісів. – К.: Урожай, 1998. – 160 с.
3. Слободян О.О. Бурий ведмідь Українських Карпат / О.О Слободян – Івано-Франківськ: 2008. – 160 с.
4. Фесенко Г.В., Бокотей А.А. Птахи фауни України: польовий визначник. – К., 2002. – 416 с.
5. Червона книга України. Тваринний світ. – Київ: «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1994. – 464 с.
6. Червона Книга України .- II виданнязі змінами / О.Ю Шапаренко, С.О Шапаренко // Торсінг плюс. – 2008. – 384 с.
7. Брусак В., Зінько Ю., Благодир С., Шевчук О., Кричевська Д., Ліро А., 2010: Ключові території Українських і Польських Карпат у складі Транскарпатської екологічної мережі. – Вісник Львівського університету. Серія географічна, Вип. 38, с.45-57.
8. Зеленчук Я.І., Мацап'як Л.Ф., Я.С.Форгіль – Смереківі праліси НПП «Верховинський» / Я.І.Зеленчук Л.Ф.Мацап'як., Я.С.Форгіль // Еколого-просвітницький красназничий журнал «Жаб'є» - 2014 - №2. С.43-45